

тоательє Карла Фішера (14 листівок), видавець Леон Фрішберг (4 листівки), видавництво «Торговий Дім Л. Фрішберга» (19 листівок), видавець Ілля Дохман (105 листівок), видавець «Лоповок та Кайдановський» (38 листівок), видавець Григорій Маркевич (13 листівок), видавець С. М. Шилянський (20 листівок), видавництво «Контрагентство друку» (26 листівок), видавництво «Одеса» (2 листівки)), а також закордонними видавцями (фірма «Hermann Poy» (8 листівок), видавництво «Rig. Tageblatt» (4 листівки)). Також зберігаються листівки, створені громадою Святої Євгенії для отримання благодійних коштів (11 листівок), анонімні (179 листівок), рекламні (6 листівок), благодійні (1 листівка), буклет (1 листівка), просвітницькі (2 листівки), а також колекція містить 1 листівку з зображенням герба Полтавської губернії, та 1 листівку з зображенням погону Петровського Полтавського кадетського корпусу.

Таким чином, це може бути репрезентативним допоміжним комплектом для вивчення динаміки візуальної репрезентації Полтави ХІХ–ХХ ст.

Янкул Олексій

(ХНУ імені В. Н. Каразіна)

**«ХАРКІВСЬКИЙ НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР» (НА 1896–1910 рр.)
ЯК ПРИВАТНЕ І ОФІЦІЙНЕ ВИДАННЯ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Серед періодичних видань Харківщини доволі часто можна зустріти унікальні примірники, які не видавалися регулярно, а між тим, мають свою цінність. На нашу думку, одним з таких є «Харківський народний календар», який існував наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. спершу як приватне, а потім і як офіційне видання. Обидва ці періоди його існування мають свої спільні риси та відмінності. У даній розвідці ми порівнюємо ці збірники, виокремимо спільне і відмінне у їх структурі.

На даний час ми не виявили праць, присвячених «Харківському народному календарю». Частково питання про нього висвітлювалося автором даних тез. Можемо припустити, що дослідники не звертали увагу на це видання через те, що вважали його суто статистичним, а у той час у Харкові публікувалися більш авторитетні видання подібної тематики, зокрема «Харківський календар». Втім, це помилка, оскільки у «Харківському народному календарі» на початку його існування не оприлюднювалися виключно статистичні матеріали.

В основу нашої розвідки покладено історико-порівняльний та історико-генетичний методи, які дали змогу співставити видання у різні періоди існування і виокремити спільні та відмінні риси, а також простежити його певну еволюцію.

Зазначимо, що згідно зі статтею «Перший Харківський календар», надрукованій у «Харківському календарі на 1884 рік», перше видання під назвою «Харківський народний календар» з'явилося у 1875 р. як альтернатива основному збірнику. Було видано два випуски у 1875–1876 рр. у Санкт-Петербурзі продавцем книг Плотніковим, але другий збірник повторював перший, і через відсутність нового змісту його друк був припинений. У нашому розпорядженні цих видань, на жаль, немає.

У 1895 р. «Харківський народний календар» знову відродився як приватне видання. Укладачем перших двох випусків був збирач фольклору І. Водолажський. По суті, багато інформації і частково структура були взяті з «Харківського календаря» (зокрема статистичні і довідкові дані). Недарма в архівних документах його називали «малий Харківський календар», коли виданням став займатися Харківський губернський статистичний комітет (в «офіційний» період).

Оскільки перші два випуски були опубліковані раз на 3 роки (перший — у 1895 р., другий — у 1898 р.), можна припустити, що це були пробні видання з тим, щоб подивитися, наскільки вони будуть популярними серед читаючої публіки. Швидше за все, видання друкувалося за рахунок так званих «спонсорів». Судячи з того, що у першому випуску «Харківського народного календаря» зазначалося: «Видання книжкового магазину Ф. І. Михайлова», а у другому було доволі багато

реклами, присвяченої цьому магазину, то такими «спонсорами» могло бути саме це підприємство.

Тематично всю інформацію, яка подана у «Харківському народному календарі», коли він був приватним виданням, ми можемо розділити за такими напрямками: довідкова інформація, релігійна та астрономічна інформація, статистичні та історичні дані, ветеринарна та сільськогосподарська інформація, літературний додаток, оголошення.

Звертає на себе увагу літературний додаток, у якому окрім поезій Дж. Байрона, Г. Гейне та ін., у першому випуску була опублікована біографія Т. Г. Шевченка. Значна увага у цьому збірнику приділялася тематиці сільського господарства, зокрема тваринництва.

Після другого випуску на 1899 рік видання тимчасово припинило своє існування, зокрема й як приватне. Серед причин цього можна назвати як те, що сам укладач втратив цікавість до цієї роботи або не знайшов подальше фінансування, так і те, що його публікацію могли не дозволити офіційно, оскільки довідкові і статистичні дані швидше за все бралися з «Харківського календаря», яке було виданням Харківського губернського статистичного комітету, і його члени зі значними складнощами самостійно збирали ці відомості.

У 1907 р. «Харківський народний календар» поновив своє існування, але його укладали вже у Харківському губернському статистичному комітеті, тобто видання набуло офіційного характеру. Укладач у ньому не вказувався, хоча можна припустити, що це був тодішній секретар комітету П. М. Ленін. Тепер це був досить спрощений варіант «Харківського календаря», який складався інформації про імператорський дім, астрономічні відомості та ін. Варто зазначити, що у такому варіанті було видано також всього два випуски «Харківського народного календаря» на 1908 і 1910 рр., що також свідчить про експериментальність цього збірника.

Тематично інформацію у період офіційного існування видання можна розділити таким чином: довідкова інформація, релігійна та астрономічна інформація, документи і звіти, вірші (лише у випуску на 1908 рік), оголошення.

Як бачимо, інформаційне поле в цей час значно зменшилось у порівнянні за часів приватного видання. Воно стало більш лаконічним і було фактично суто довідковим (особливо другий випуск на 1910 рік). Зокрема, зникли історичні і більшість статистичних відомостей, ветеринарна та сільськогосподарська інформація. Від часів приватного видання залишилися лише довідкові, астрономічні та релігійні відомості, а також оголошення. Тобто, стандартні для тогочасних довідників елементи. Літературний розділ також зазнав змін. Якщо у першому випуску публікувалися здебільшого вірші класиків літератури, то тут ми бачимо лише твори імперсько-патріотичного характеру, без вказівки на авторство. Можливо, таким чином тодішня влада намагалася підняти моральний дух населення після поразки у російсько-японській війні 1904–1905 рр. та революційних подій 1905–1907 рр. Також варто зазначити, що вартість цього видання була значно дешевшою, аніж у «Харківського календаря» і відповідно, його могли собі дозволити придбати більш широке коло читачів. На початку ціна «Харківського народного календаря» (1895 р.) становила 30 копійок, а з 1907 р. — 10 копійок, у той час, як вартість «Харківського календаря» у 1896 р. становила 1 крб. 80 копійок, а в 1907 р. — 1 крб.

Nyzhnikov Dmytro
(*V. N. Karazin KhNU*)

**GRADUATES OF MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS
IN THE UKRAINIAN PROVINCES OF THE RUSSIAN EMPIRE
IN THE LIBERATION STRUGGLES OF 1917–1921:
THROUGH THE BIOGRAPHIES OF PETRO BOLBOCHAN
AND NAUM NIKONOV**

The research problem centers on examining the role of graduates from military educational institutions in the Ukrainian provinces of the Russian